

УДК 323.281:94(477)СТУС

Спудка І. М.¹, Кирпа Н. Р.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Т-813 НУ «Запорізька політехніка»

УКРАЇНСЬКІ ДИСИДЕНТИ: ВАСИЛЬ СТУС

Постать Василя Стуса є монументальною: він не просто створив сотні прекрасних віршів, – окрім цього він брав активну участь у дисидентському русі. Василя Стуса без перебільшення можна назвати совістю рідного народу, якому вірний син України віддав до останку не лише талант, а й життя. Величезний талант, уживаний на користь знівченого народу, наполеглива мужність у протистоянні зі злом – це рідкісна вдача, на яку зазіхатиме всякий ворог свободи. Україна для В. Стуса – то найбільша любов і найбільший біль. Її майбутнє тривожило поета значно більше за власне життя.

Народився Василь Семенович Стус у багатодітній селянській родині в с. Рахнівка Гайсинського району Вінницької області на свято Різдва Христового – 6 січня 1938 р. Ще змолоду познайомився із забороненою літературою «Розстріляного відродження», що сформувало його світогляд.

Упродовж 1954–1959 рр. він здобув ґрунтовні знання з гуманітарних наук Сталінського (нині Донецького) педагогічного інституту. У 1963 р. вступив до аспірантури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР.

Василь Стус – поет трагічної долі. Двічі він зазнавав арешту. Вперше це сталося у ніч із 12 на 13 січня 1972 р. разом з Є. Сверстюком, І. Світличним та іншими. Їх звинуватили у зберіганні та розповсюдженні забороненої літератури.

Упродовж 1972–1977 рр. відбував покарання у таборах Мордовії та 3 роки у засланні на Колімі (селище ім. О. Матросова). В ув'язненні брав активну участь у концтабірному русі Опору, акціях протесту проти свавілля адміністрації.

Вдруге його заарештували у жовтні 1980 р. у Києві. Цього разу був безжалюсний вирок – 10 років табору особливого режиму і 5 років заслання за антирадянську агітацію та пропаганду. Покарання відбував у сумнозвісному «таборі смерті» у с. Кучино Чусовського району Пермської області. Арешт підсумував перший період активної громадської роботи поета. Саме та суспільна атмосфера, що склалася навколо шістдесятництва, стала визначною для зростання його опозиційності як літератора. У період, що передував арешту, остаточно сформувався його незламний дух, який залишив слід в його душі. Це засвідчила літературознавча стаття «Феномен доби (сходження на Голгофу слави)».

Переважна більшість творів В. Стуса написана на етапах та в таборах, на які припадає двадцять років його сорокасемирічного віку, що обірвався у неволі і саме у час нових надій. Їх важко назвати світлими і життєрадісними, однак у багатьох із них автор звертається до трьох дорогих йому образів – України, Матері, Дружини. Ці поезії стали основою майбутньої книги всього життя Стуса – «Палімпсести», за яку в 1985 р. Г. Бьолль висував поета на здобуття Нобелівської премії.

Головні теми його віршів воістину вічні – любов до України, мрії про свободу рідної країни й про свободу для кожної людини від чого б то не було – цьому поет віддав усе своє життя. Поезії В. Стуса перекладені багатьма мовами і видаються великими тиражами англійською, французькою, німецькою тощо. Крім цього він займався перекладами Й.-В. Гете, Р.-М. Рільке, І. Бахман, П. Целяна, Р. Кіплінга, Ф. Г. Лорки, А. Рембо та інших, літературознавчими дослідженнями про П. Тичину і В. Свідзінського. За своє недовге життя поет встиг створити кілька збірок: «Веселий цвинтар» (1970–71), «Час творчості» (1972), «Палімпсести» (1972–80) та інші. У 1979–1980 рр. він уклав невелику збірку творів цього періоду «Свіча в свічаді», що вийшла за кордоном. В Україні твори В. Стуса отримали посмертне визнання, зокрема опубліковано «Дорога болю» (Київ, 1990), «Вікна в запростір» (Київ, 1992),

«Золота красуня» (Київ, 1992), «І край мене почує» (Київ, 1992), «Феномен доби» (Київ, 1993), «Твори в шести томах, дев'яти книгах» (Львів, 1994).

Його внесок у відродження національної самосвідомості народу, розбудову української державності є напрочуд вагомим і помітним. За поезіями Василя Стуса здійснено вистави: «Поетична композиція» (1989, Львівський молодіжний театр), «Птах душі» (1993, Київський мистецький колектив «Кін») та інші. Пам'яті поета присвячено документальний фільм «Просвітлої дороги свічка чорна» (1992, «Галичина-фільм»).

У 1990 р. Василя Стуса було посмертно реабілітовано. 1991 його посмертно відзначено Шевченківською премією за збірку поезій «Дорога болю» (1990), а 26 листопада 2005 р. поета посмертно нагороджено орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (Указ Президента України від 25 грудня 1997 р.) та присуджено звання Героя України (Указ Президента від 26 листопада 2005 р.). У с. Рахівка відкрито меморіальну дошку та пам'ятник поету, закладено парк, обладнано музей-кімнату в рідній школі В. Стуса.